

БАЗАта на Рада Букова

Конкурсът 'Награда за съвременно изкуство БАЗА', учредена от Фондация за гражданско общество, Ню Йорк, за първи път тази година се провежда и у нас по инициатива на Института за съвременно изкуство. Целта е да се стимулират и подкрепят млади художници от Централна и Източна Европа. 'Наградата' представлява стипендия и шестседмичен престой в International Studio and Curatorial Program (ISCP) в Ню Йорк през периода октомври 2008 – май 2009 и самостоятелна изложба през 2009 в галерията на ИСИ-София. У нас „БАЗА“ бе връчена на Рада Букова, отличена сред общо шест автори: Бора Петкова, Василена Ганковска, Викенти Комитски, Виолета Танова и Лазар Лютаков. За уточнение, Рада Букова се развива на френската артистична сцена и се изявява като френски артист, но с българско гражданство.

Рада Букова е родена в София през 1973. Художественото си образование получава първо в ССХУ за ПИ - София в паралелка 'Текстил', след което завършва и НХА, специалност 'Сценография'. Рада заминава за Париж малко след дипломирането си (тогава е 24-годишна). Там тя е едновременно и автор, и съорганизатор на арт събития. Алтернативното пространство, в което тя и двамата ѝ френски колеги курират изложби, се намира в актуален за младите артисти квартал на Париж. В момента обаче Рада се е посветила единствено на собствените си проекти. Българската публика може да види някои от последните ѝ работи в общата изложба за Наградата БАЗА в СГХГ.

Конвенционална ситуация – артист от Източна Европа в западноевропейски контекст. Личностните и професионалните качества на Рада Букова обаче я дистанцират от капана на тази клиширана предопределеност. Чувствителността и деликатността ѝ (една от причините тя да се установи именно в Париж) по някакъв начин я доближават и сродяват със средата там, където подобни характеристики се припознават и приемат добре.

Откакто заминава, работата ѝ става качествено различна като изразни средства и проблематика. В École Des Beaux-Arts тя пре моделира основно начина си на мислене и изразяване, откривайки в себе си онази изтънченост и премереност, характерна не само за нейната работа, но и за много други автори там. И все пак, има нещо, което по силата на своя произход Рада привнася във 'френските' си проекти и това е елементът на абсурдност.

При контакта с повечето ѝ творби се поражда усещане по-скоро за ненатрапчиво споделяне, за предразполагане, отколкото за търсена провокация. С различни изразни средства – обикновено сведени до най-същественото, Рада търси и постига тих, друг път по-активен диалог. Интимността в инсталациите ѝ отпуска емоционално зрителя и стимулира свободата на неговия отговор. Това са светлинно-звукови инсталации (два компонента), даващи сигнал за активизиране или прекратяване на 'разговора'; друг път са отново два светлинни лъча, отправени в една и съща посока и пречупващи се по еднакъв начин в насрещно 'препятствие'.

В личния почерк на Рада може да се очертае (макар и трудно с конвенционални понятия) една особеност, която се припокрива с усещане за образност. Независимо че тя се изразява обикновено чрез инсталации и видео, може да се каже, че в работите ѝ няма драстични 'контури' и 'щрихи', а подчертана мекота и женственост, умереност на границите и състоянията. Всичко това звучи абстрактно, но в голяма степен отразява собствената ѝ нагласа. Чрез подчертаване на избран акцент тя пак оставя достатъчно въздух и алтернативи при възприемането. Трудно е да се открие някакво

желание за контрол, което не означава, че не е прецизна по отношение на крайния резултат. Компромиси не се долавят нито в личния ѝ почерк, нито при подбора на автори и техни работи в предстоящ проект.

Като повечето артисти, Рада е типичната бохема. Този ѝ аспект обаче е овладян отново от деликатност и скромност, което води до генерирането на по-особени проекти. Една такава предизвикваща озадачение изложба е 'Rapid'¹. Действието е разгърнато в няколко поредни пространства, в които съжителстват две жълти канарчета. Всъщност едно, тъй като другото трябва да почине от естествена смърт и да бъде желирано по рецепта. От друго тайнствено пространство в съседство се разнася рап или R&B музика, а екзотични танцьорки с чадори се поклащат в такт, обсипани от светлинните отражения на диско-глобус. Елементите, с които Рада често си служи, са подбрани по силата на някаква необичайна драматургия. Търсен е особено стерилен начин, за да се вплете в цялостната фабула някакъв перверзен, в определени свои детайли абсурден момент. Своеобразният мизансцен предполага и допълнителен брой действащи лица: поканените за коктейла гости допринасят за завършеното усещане на някакво действие, но с отворен по посока на неочакваното финал.

Тъй като Рада завършва 'Сценография' в НХА, с този факт могат да се обяснят някои нейни жестове. Видеото 'Dog show' е прецизно уравновесено съотношение между очаквано действие - самото действие, носителят на действие и другият постоянен компонент в повечето ѝ работи – пустотата. Според авторката тя може да бъде извор на безкрайно вдъхновение, тъй като пустотата е особено благодатно средство за премълчаване или казване на нещо, понякога за изкрещяване на нещо, тя е средата, в която то се заражда или изчезва. Пустотата понякога развличва разбирането и усещането за времетраене, а понякога поражда монотонност или сгъстеност от еднообразни събития. Във видеата си Рада често играе с подобни усещания, прибъгвайки до повторението на определени ситуации или движения. В много от тях е заложена ирония, тъга или и двете. И известно количество носталгия. Фактът, че повечето от работите ѝ са заснети в България, е достатъчно красноречив. Само че настъпилите промени в родината предизвикват по-скоро усещането за отчуждение, погледът ѝ вече притежава някаква странна перспектива и дистанцираност.

Творчеството на Рада притежава особено, чистоплътно излъчване – хигиенично по отношение на допусканията в съзнанието мисли и образи. Тя е некомерсиален млад автор, който прави нещата единствено, за да продължават те да се случват – нещо, от което можем да съдим за призиването на един истински творец. Освен това го прави с голяма доза чистосърдечност, с ентузиазма и увереността, че това е единственият възможен избор, който е могла да направи.

Разговор с Рада Букова

- Ден-два преди обявяването на носителя на Наградата БАЗА в разговор ти изтъкваше качествата на някои от номинираните заедно с теб млади артисти. Сякаш изобщо не се надяваше тя да бъде присъдена точно на теб...

- Според мен изложбата е хубава, има добри работи и във всеки от авторите намирам много положителни качества. Може би затова не съм мислила, че наградата ще бъде присъдена точно на мен.

- Какво мислиш за самата награда? Какво е тя за теб? Още повече, че ти си френски, а не български автор?

- За мен наградата и въобще участието в конкурса е значително събитие - за първи път подавам документи за съревнование извън конкурсите за обучение. Винаги съм се чудела как може да се определи кое изкуство е по-добро от друго и съм си мислела, че всеки избор е

предопределен до голяма степен от субективност и политическа нагласа на журито.

- Смяташ ли, че подобен вид конкурси, при това с доста привлекателна награда – престой в Ню Йорк, изложба и възможност за участие в престижни проекти в бъдеще, е стимул за младите автори тук? Разбрах, че едва около 30 души са изпратили арт досиета.

- Всяка възможна реализация има смисъл за младите хора. Още повече, ако води до някаква смяна на средата. Извън мечтите, които генерират тези награди, те изискват преразглеждане на цялостната ситуация на всеки автор и в този смисъл допринасят за развиване на професионално отношение спрямо изкуството.

- Как виждаш ситуацията на тукашната арт сцена през очите на артист, който живее и работи от десетилетие в Париж? Забелязваш ли конкретен проблем?

- Струва ми се затворена, в смисъл, че постоянно се спрягат едни и същи имена, докато за независими групи и пространства не съм чувала. Но не мога да кажа повече, защото съм наистина отдалечена от тукашната ситуация.

- Напоследък тук се изказва мнение, че в Париж нищо особено не се случвало... Струва ми се странно от страна на една силно периферна култура като нашата да се правят подобни гръмки изказвания... Би ли разказала за особеностите на артистичната сцена в Париж и нейните нива?

- Париж е изключително стимулиращ град и в него непрекъснато се случват нови неща. Разбира се, той с нищо не се различава от всеки също толкова голям град по света. Един артист, живеещ там, може да бъде също толкова известен, колкото друг, живеещ в София. Както знаем, за да се чуе нещо изключително за някого, вече не е необходимо той да живее в един от големите културни центрове, тоест, географското разположение не е критерий за резултат.

- Не бих се съгласила съвсем с теб за последното... А как би определила това, което се случва тук, имам предвид нивата и нарочените 'кръгове'? Ти все пак следиш какво се случва у нас, знаеш повечето автори.

- За съжаление, моето следене е доста повърхностно, защото, когато съм в България, рядко се случва да има някакво събитие. За всичко останало се информирам от медиите, което значи, че със сигурност изпускам неща, които не са отразявани или не присъстват толкова гръмко в публичното пространство.

- И в този смисъл – какво би трябвало да се направи, за да се случи едно по-добро огласяване на събитията тук. Някои са на мнение, че изкуството е елитарно (особено съвременното) и не си правят труда да го афишират, докато аз си мисля, че трябва да е точно обратното – да се прави добър PR, за да се ангажират и образават по-широк кръг от хора. Това, което се показва у нас, не може да бъде разбрано почти от никого, което автоматично капсулира събитието. Ти как мислиш, каква линия на поведение трябва да има спрямо публиката?

- Мисля, че за всеки вид събитие трябва да има различна публика. Не може да се изисква всичко, което се представя и показва, да бъде видяно и разбрано от всички по еднакъв начин. А това вече е работа на критиците.

- Какво основно ни липсва? Ясно е, че няма информация, но все пак как да се навакса? Или смяташ, че така сме си добре и след известно време ситуацията ще се обърне в наша полза? Тоест, изведнъж съвременните тенденции да направят завой към натуронаподобителността – ниво, на което все още се намираме и което е съмнително, че осмисляме... Би било забавно!

- Тук доста липсват преводни издания на критика и теория, засягащи областта на изкуството. Подобен превод обаче е особено трудоемка работа, защото нашият език покрива едва 8 милиона души. В определен смисъл даже и да не могат да излизат цели книги, а само преводи на статии и есета, пак би допринесло за формирането на различни групи на мислене. Струва ми се, че е много важно творческите хора да могат да се намират не по взаимна симпатия и по професионални интереси, но най-вече по обща гледна точка и анализ на съвременния свят.

- Видеотворбите, които си снимала в България – инспирирани от локален проблем или ситуация, са предизвикали силен интерес там. На какво се дължи това?

- Не ми се вярва да е заради някаква екзотика, а по-скоро заради това, че са изградени от прости образи и действия, които притежават известна доза абсурдност. Това ги прави интригуващи и позволява доста свободна интерпретация.

- В края на миналата година се раздели с арт формацията , сега си се отдава единствено на собствени проекти. Признавам си, че когато разбрах за това, първоначално реших, че правиш грешка. Сега обаче ми се струва, че оттогава доста израстна като автор.

- Всяка раздяла е трудна, но признавам, че доста се бях изморила към края. В продължение на три години реализирахме около 40 изложби без никакви средства и подкрепяни единствено от интереса, който публиката разви към нашия начин на работа. Епизодичността на нашите проекти позволи да се създаде едно място за среща, от което произлязоха множество сътрудничества. Разбира се, подобна енергия не може да съществува дълго време, защото тя се създава от спонтанността и пълната свобода в избора за всяко събитие. В момента, в който започнаха да идват поръчки от престижни институции, тя се загуби, защото във всеки от случаите нашата работа бе повлияна от изискванията и очакванията на въпросната институция. Освен това и ние самите, и авторите, които канехме, започнахме да отделяме повече внимание на собственото си представяне, отколкото на общия резултат. Струва ми се безсмислено да се поддържа изкуствено някакво сътрудничество, което всъщност да служи за кариерно издигане, имайки предвид, че сме започнали тази дейност безкористно. Иначе да, вярно е, че много напреднах със собствената си работа, защото вече имам повече време, което да мога да си посветя.

- Една от последните ти работи - 'Delits' (в перспективата на дълъг коридор е постлана тъмна плъстена пътека, която се набира в застрашителни 'вълни' в дъното му) има особено мощно и драстично въздействие, намирам я за доста по-различна от предишните ти проекти. Тя обаче се сродява тематично с някои от тях. Статистиката и диаграмите отново са на фокус. С какво те провокират социологическите изчисления?

- Тя е обща с предишните ми работи, защото е пореден опит за превод на конкретна информация във форма. В случая е възпроизведена статистика на криминални нарушения. Зрителят е поставен в ситуация, която не изключва, че неговото присъствие върху пътеката може да доведе до създаването на нова гънка, която би променила 'пейзажа' на криминалността. Но за да е по-ясно, ще подчертая, че визуализацията на статистическите измерения за мен е само един претекст, който ми помага да създавам адекватна връзка между абстрактната, в много случаи засипваща ни информация, и директно обкръжаваща ни среда.

- Една от новите ти работи, показана сега в изложбата, бе закупена от известен артист и колекционер, което е чудесно...

- Не бих искала да коментирам този въпрос...

- И сега какво, ще ставаш ли български автор? Всъщност, в биографията си май имаш само едно участие от миналата година в Пловдив, където показа две от работите, включени и в настоящата

изложба. Аз лично нямам спомен тогава ти да направи впечатление с тях на някого, за разлика от сега. Защо така се получи?

- Не знам. Ситуацията е близка до работата ми 'Аз и едно германче'. Иначе имам 3 български участия – една самостоятелна изложба в 'Арт 36' през 1998, участието ми в Mobile Studios през 2006 и изложбата на Яна Костова в Пловдив, 2007.

- Сигурно си много въодушевена от предстоящото пътуване до Ню Йорк. Желая това за теб да е само началото, БАЗАта...

- Много съм развълнувана, за първи път ще напусна Европа и ме е страх да не си загубя реперите. Казват, че Ню Йорк е също много стимулиращ град и с нетърпение чакам да усетя тази изключителна енергия, която той генерира.

1. Изложбата е общ проект на формацията – Рада Букова, Емрик Ебрар и Тома Фонтен.

Разговаря
Надя Тимова